

PERSBERICHT

Inlichtingen bij
Rob Bijl
r.bijl@scp.nl
T 070 340 7141

Zorgen om kwetsbare burgers

Den Haag, 11 december 2013

- In 2012 was de kwaliteit van leven (een combinatie van welzijn en welvaart) van de Nederlanders beter dan tien jaar daarvoor. Maar tussen 2010 en 2012 is wel een verslechtering opgetreden, de eerste keer in 30 jaar.
- Bij de meest kwetsbare groepen (mensen met een lage opleiding, een laag inkomen, zonder werk of met een slechte gezondheid) ging de leefsituatie het sterkst achteruit. Vooral een combinatie van kwetsbaarheden leidt tot een minder goede leefsituatie. Het gaat dan om zo'n 6% van de bevolking.
- Sinds 2008 zijn de Nederlanders somberder geworden over de economie. De tevredenheid met de economie is gedaald (81% was tevreden begin 2008, 47% in juli 2013), men is vaker somber over de economische vooruitzichten (in juli 2013 verwacht 55% een verslechtering van de economie, begin 2008 was dat 28%).
- Veel aangekondigde bezuinigingen en andere kortingen, zoals op de pensioenen, krijgen in 2013 en de jaren daarna hun beslag. Pas daarna zullen, met enige vertraging, de verdere gevolgen voor de leefsituatie zichtbaar worden.
- Tussen 2008 en 2011 is de gemiddelde koopkracht met 3 procentpunten gedaald. Zelfstandig ondernemers zijn er in die periode echter veel sterker op achteruit gegaan; hun koopkrachtverlies bedraagt 11 procentpunten. Daarentegen hebben loontrekkers en pensioenontvangers hun koopkracht min of meer weten te behouden.
- De armoede in Nederland is tussen 2008 en 2012 toegenomen, gemiddeld van 5% naar 7%. Uitkeringsgerechtigden, eenoudergezinnen en niet-westerse migranten vormen de belangrijkste risicogroepen, met rond 20%-30% armen.
- Men is in 2012 iets positiever over immigranten en vluchtelingen dan in 2008 en opvattingen over maatschappelijke tegenstellingen zijn nauwelijks veranderd.
- De arbeidsdeelname van ouderen en vrouwen neemt toe, ondanks de economische crisis. De arbeidsdeelname van mensen met gezondheidsbeperkingen blijft achter.

- Nederlandse leerlingen presteren internationaal gezien goed op taal, rekenen en science, maar er zijn naar verhouding weinig leerlingen die presteren op het hoogste niveau.
- Hoogopgeleiden leven gemiddeld zeven jaar langer en leven ook langer in goed ervaren gezondheid, zonder beperkingen en zonder chronische ziekte.
- Tussen 2009 en 2011 is 10% minder geld aan goede doelen gegeven. Het percentage vrijwilligers is de laatste jaren geleidelijk gestegen van 24% in 2004 naar 28% in 2012.
- Het cultuurbereik (het aandeel van de bevolking dat tentoonstellingen en voorstellingen bezoekt) toont, ondanks de crisis, nauwelijks tekenen van terugval. Wel lijkt zich recent een lichte kentering af te tekenen, film uitgezonderd.
- Volgens burgers en de politie was er in 2011 ongeveer evenveel criminaliteit als een jaar eerder. In 2012 werd 20% van de Nederlanders slachtoffer van een misdrijf, een aanhoudende daling sinds 2009.
- Van de 1,1 miljoen huishoudens met een gezinslid met matige of ernstige lichamelijke beperkingen woont bijna de helft in een schijnbaar ongeschikte woning. Toch wil twee derde van hen beslist niet verhuizen. Deze verhoudingen waren tien jaar geleden hetzelfde.

Dit zijn enkele belangrijke punten uit de SCP-publicatie *De Sociale Staat van Nederland 2013*. Dit tweejaarlijkse rapport, onder redactie van dr. Rob Bijl, dr. Jeroen Boelhouwer, drs. Evert Pommer en dr. Nathalie Sonck, geeft een beeld van de sociale situatie in Nederland. Aan de hand van kerncijfers worden de ontwikkelingen van de laatste tien jaar geanalyseerd op de terreinen arbeid, inkomen, gezondheid, mobiliteit, onderwijs, participatie, veiligheid, vrijetijdsbesteding en wonen. Verder wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van de publieke opinie en het politieke klimaat, de leefsituatie van de Nederlanders en het gebruik dat Nederlanders maken van voorzieningen. Extra aandacht is er in deze editie voor de ontwikkelingen sinds het begin van de economische crisis in 2008.

Somberder over Nederlandse economie, meer onzeker over eigen financiën

In 2012 was de kwaliteit van leven (een combinatie van welzijn en welvaart) van de Nederlanders beter dan tien jaar daarvoor. Maar tussen 2010 en 2012 is wel een verslechtering opgetreden, de eerste keer in 30 jaar. Steeds meer mensen zien de gevolgen van de crisis in hun eigen omgeving. Toch vindt nog altijd 82% van de mensen dat er welvaart heerst in het eigen huishouden en is ruim 70% tevreden met het eigen inkomen. Ten opzichte van 2008, vóór het begin van de crisis, zijn mensen somberder geworden over de Nederlandse economie en zijn economische problemen urgenter geworden. Het aandeel Nederlanders dat een verslechtering verwacht van de eigen financiële situatie blijft een minderheid. De meeste mensen zijn vooral onzeker over de eigen financiële toekomst.

Zorgen om kwetsbare groepen

De recente teruggang is nog beperkt, maar veel aangekondigde bezuinigingen en andere kortingen, zoals op de pensioenen, krijgen in 2013 en de jaren daarna hun beslag. Pas daarna zullen, met enige vertraging, de verdere gevolgen voor de leefsituatie zichtbaar worden. De huidige verslechtering heeft vooral nu al de meest kwetsbare groepen getroffen (mensen met een lage opleiding, een laag inkomen, zonder werk of met een slechte gezondheid). Bij hen ging de leefsituatie

de afgelopen paar jaar het sterkst achteruit. Vooral een samenloop van deze kwetsbaarheden leidt tot een minder goede leefsituatie. In totaal omvat deze groep met meerdere kwetsbaarheden zo'n 6% van de bevolking.

Economisch is het nog altijd niet rooskleurig

Nederland heeft een sterke economie. Zo staat Nederland op een achtste plaats op de ranglijst van de meest concurrerende economieën in de wereld. De economische prestaties zijn de laatste jaren echter achteruit gegaan. Behalve aan de groei van de productie is de welvaart van een land ook af te meten aan de mate waarin het erin slaagt de werkloosheid, de geldontwaarding en het begrotingstekort van de overheid binnen de perken te houden. Deze indicatoren zijn op te tellen tot een 'misère-index'. Nederland scoorde twee jaar geleden hier het beste, maar is nu een middenmoter geworden.

Nederland is nog niet uit de crisis. Ofschoon in de laatste troonrede lichtpuntjes werden gesignaleerd en er in de bouwsector en de woningmarkt in Nederland voorzichtig optimistische geluiden te horen zijn, blijven de ontwikkelingen in de wereldeconomie, waar Nederland sterk van afhankelijk is, zorgelijk.

De stemming in het land: niet in de put, wel bezorgd

Sinds 2008 zijn de Nederlanders somberder geworden over de economie. De tevredenheid met de economie is gedaald (81% was tevreden in januari 2008, 47% medio 2013). Men is vaker somber over de economische vooruitzichten (medio 2013 verwacht 55% een verslechtering van de economie, in januari 2008 was dat 28%) en de economie wordt vaker genoemd als belangrijk probleem. Het vertrouwen in de media is hoger dan het vertrouwen in politieke instituties, zoals de Tweede Kamer en de regering. Het politieke vertrouwen fluctueert sterk. Die fluctuaties hangen samen met ontwikkelingen zoals de val en formatie van een kabinet. Bovendien zorgt de economische situatie voor meer politieke druk en impopulaire beslissingen waardoor het vertrouwen daalt.

Milder over immigratie dan in 2008

De verwachting dat mensen in tijden van crisis negatiever zijn over immigratie, maatschappelijke tegenstellingen en de Europese Unie (EU) komt maar ten dele uit. Men is in 2012 juist iets positiever over immigratie dan in 2008 en opvattingen over maatschappelijke tegenstellingen zijn nauwelijks veranderd. De opvattingen over de EU zijn sinds het begin van de crisis wel negatiever geworden. Hoewel er nog altijd meer voor- dan tegenstanders van het Nederlandse EU-lidmaatschap zijn, zorgt de crisis voor twijfels over de economische noodzaak van de EU.

In vergelijking met andere Europeanen hebben Nederlanders meer vertrouwen in de regering, zijn ze positiever over de toekomst van het land en vaker tevreden over hun eigen financiële situatie en de economie.

Jonge vrouwen vaker hoog opgeleid dan jonge mannen

De Nederlandse bevolking is steeds hoger opgeleid, al vlakt de groei af. Tussen 2001 en 2011 nam het aandeel jongvolwassen mannen (25-34 jaar) met een hoog opleidingsniveau (hbo, wo) toe met 8%, bij jongvolwassen vrouwen bedroeg de stijging 14%. Intussen zijn vrouwen mannen voorbijgestreefd: in 2011 had 44% van de jongvolwassen vrouwen en 36% van de jongvolwassen mannen een hoog opleidingsniveau.

Relatief sterke stijging opleidingsniveau bij jongeren van niet-westerse herkomst

Persbericht

Steeds meer jongeren behalen een startkwalificatie. Onder jongeren van niet-westerse herkomst stijgt het opleidingsniveau sneller dan onder autochtone Nederlanders. Zij staan weliswaar nog steeds op achterstand van autochtonen, maar het aandeel met een zeer laag opleidingsniveau (geen of alleen basisonderwijs) is in de afgelopen decennia sterk afgenomen en het aandeel hoog opgeleiden is toegenomen. Dit komt vooral door de toename van het aandeel tweede generatie onder de vier grote migrantengroepen (afkomstig uit Turkije, Marokko, Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen).

Steeds minder jongeren verlaten de school zonder diploma. In het schooljaar 2011/12 verlieten ruim 36.000 jongeren in de leeftijd van 12 tot 23 jaar hun opleiding zonder diploma op het niveau van de startkwalificatie. In vergelijking met een decennium eerder is dat een halvering van het aantal voortijdig schoolverlaters.

Ouders zijn het met de overheid eens dat prestaties in de kernvakken (Nederlandse taal en rekenen/wiskunde) moeten verbeteren, maar vinden aandacht voor sociale doelen en competenties eveneens belangrijk.

Grote verschillen in daling koopkracht sinds 2008

Tussen 2008 en 2011 is de gemiddelde koopkracht met 3 procentpunten gedaald. Zelfstandig ondernemers zijn er in die periode echter veel sterker op achteruit gegaan; hun koopkrachtverlies bedraagt 11 procentpunten. Daarentegen hebben loontrekkers en pensioenontvangers hun koopkracht min of meer weten te behouden.

Hoewel de economische krimp in 2012 minder fors was dan in 2009, is de werkloosheid de laatste jaren sterk toegenomen tot 8% in het eerste kwartaal van 2013. Sinds 2008 is ook de armoede in Nederland toegenomen, gemiddeld van 5% naar 7%. Uitkeringsgerechtigden, eenoudergezinnen en niet-westerse migranten vormen de belangrijkste risicogroepen, met rond 20%-30% armen. De grootste groep die een beroep doet op de sociale zekerheid, betreft de 65-plussers: in 2012 zijn ruim 2,8 miljoen aow-pensioenen uitgekeerd. De tevredenheid met het eigen inkomen is na 2010 licht afgenomen, maar toch is in 2012 nog 72% van de bevolking tevreden of zeer tevreden. Onder uitkeringsontvangers bedraagt dit percentage slechts 30%.

Arbeidsdeelname van ouderen en vrouwen neemt toe

De arbeidsdeelname van ouderen en vrouwen neemt toe, ondanks de economische crisis. De arbeidsdeelname van mensen met gezondheidsbeperkingen blijft achter. Nederland flexibiliseert. Binnen Europa is Nederland nu een van de landen met het hoogste aandeel tijdelijke werknemers. Een groot deel van hen is onzeker over de toekomst en de plannen die werkgevers met hen hebben. Telewerken neemt toe, maar de zeggenschap over de uitvoering van het werk en werktijden is niet gestegen.

Nederlanders zijn de laatste jaren niet meer tijd kwijt aan de optelsom van betaald werk, huishoudelijke taken en de zorg voor kinderen. Vrouwen zijn hier gemiddeld iets minder tijd aan gaan besteden, bij mannen bleef het tijdsbeslag van deze taken vrijwel gelijk.

In vergelijking met werkenden uit andere Europese landen zijn Nederlanders tevreden over hun werkomstandigheden en de tijd besteed aan werk en privé.

Gemiddelde levensverwachting stijgt nog steeds sterk; hoogopgeleiden leven zeven jaar langer

De levensverwachting is tussen 2001 en 2011 sterk gestegen, voor mannen van 75,8 naar 79,2 jaar en voor vrouwen van 80,7 naar 82,9 jaar. Het aantal mensen met twee of meer aandoeningen (multimorbiditeit) is toegenomen van 9% in 2004 naar 12% in 2011. Hoogopgeleiden leven gemiddeld zeven jaar langer en leven ook langer in goed ervaren gezondheid, zonder beperkingen en zonder chronische ziekte. In 2011 waren kanker met 32% en hart- en vaatziekten met 28% van alle sterfgevallen de belangrijkste doodsoorzaken. Het absolute aantal sterfgevallen door hart- en vaatziekten is tussen 2001 en 2011 flink gedaald, terwijl de absolute sterfte aan kanker is gestegen. Daardoor heeft kanker in 2007 hart- en vaatziekten ingehaald als de belangrijkste doodsoorzaak.

De sterfte door suïcide stijgt sinds 2008 na een daling in de jaren daarvoor.

De deelname aan vaccinaties uit het Rijksvaccinatieprogramma is hoog, behalve in de Biblebelt. Dit gaat gepaard met een hogere kans op uitbraak van ziekten als mazelen zoals in 2013.

Chronisch zieken participeren nauwelijks minder dan gezonden

De toename van het aantal chronisch zieken in Nederland heeft niet direct gevolgen voor maatschappelijke participatie. Chronisch zieken die zich gezond voelen, participeren nauwelijks minder dan mensen zonder ziekte. De aanwezigheid van beperkingen en de beleving van de gezondheid bepalen veel meer of mensen participeren dan de aanwezigheid van een chronische ziekte. Veel mensen zijn bezorgd over de toekomst van de zorg in Nederland. Ongeveer een derde van de geraadpleegde Nederlanders maakt zich (tamelijk) veel zorgen of er in de toekomst de benodigde medisch zorg zal zijn te krijgen. Daartegenover staat dat 21% van hen zich hierover helemaal geen zorgen maakt. Mensen die worstelen met hun gezondheid of financiële situatie maken zich meer zorgen dan anderen.

Minder donateurs sinds de crisis; aantal vrijwilligers gestegen

Sinds de crisis zijn de donateursaantallen van natuur- en milieuorganisaties gedaald en is de groei van consumentenorganisaties tot stilstand gekomen.

Tussen 2009 en 2011 is 10% minder geld aan goede doelen gegeven.

Het percentage vrijwilligers is de laatste jaren geleidelijk gestegen van 24% in 2004 naar 28% in 2012. Hoogopgeleide mannen van middelbare leeftijd doen vaak vrijwilligerswerk, terwijl vrouwen vaker informele hulp verlenen.

Vrijwilligerscentrales zien dat er steeds meer online vacaturebanken komen en dat de vraag naar 'coaches', 'maatjes' en andere persoonlijke begeleiders toeneemt.

In vergelijking met andere Europeanen zijn Nederlanders politiek sterk geïnteresseerd. Zo'n 40% van de burgers doet jaarlijks mee aan enige vorm van politieke actie of discussie, van wie overigens ruim de helft dat doet via internet, email of SMS.

Uren vrijetijdsbesteding onveranderd

Nederlanders hadden in 2011 met 47,8 uur per week vrijwel net zo veel vrije tijd als in 2006. Tussen 2006 en 2011 daalde de mobiliteit in de vrije tijd met bijna een half uur per week. Nederlanders besteden in 2011 gemiddeld bijna 21 uur per week aan media, wat lange tijd constant was met 19 uur per week. Hoewel meer contacten online worden onderhouden, zet de daling in tijd aan sociale contacten door.

Mensen besteedden in 2011 evenveel tijd aan recreatieve activiteiten als in 2006, namelijk iets meer dan 13 uur per week. In de periode 2000-2005 veranderde de tijd voor recreatie ook nauwelijks. Wel is er in 2011 wat meer tijd voor uitstapjes en sport, en minder voor liefhebberijen in en om het huis.

Cultuurbereik lijkt terug te gaan lopen, film uitgezonderd

Het cultuurbereik (het aandeel van de bevolking dat tentoonstellingen en voorstellingen bezoekt) toont, ondanks de crisis, nauwelijks tekenen van terugval. Wel lijkt zich recent een lichte kentering af te tekenen, film uitgezonderd. Het aandeel mensen dat wekelijks aan sport doet, is constant sinds 2001. Sporters zijn de laatste vijf jaar wel meer tijd gaan besteden aan hun sport. Vooral fitness en hardlopen worden populairder. In 2011 vonden iets meer mensen dat zij niet voldoende vrije tijd hebben dan in 2006, maar nog altijd is rond de 75% er tevreden over.

Criminaliteit blijft dalen

Volgens burgers en de politie was er in 2011 ongeveer evenveel criminaliteit als een jaar eerder. In 2012 werd 20% van de Nederlanders slachtoffer van een misdrijf, een aanhoudende daling sinds 2009. De politie registreerde in 2011 76% van de gemelde misdrijven. Hiermee is de registratiebereidheid voor het eerst sinds 2008 gestegen. Vooral geweld werd met een stijging van 10 procentpunt vaker geregistreerd dan in 2010. Sinds 2010 neemt het aandeel 'blauw op straat' binnen al het politiepersoneel toe. In 2011 zijn er voor het eerst meer taakstraffen (27%) en gevangenisstraffen (26%) opgelegd dan geldboetes (25%). 37% van de Nederlanders zegt zich in 2012 wel eens onveilig te voelen, een lichte daling sinds 2010 toen dit 39% was. Net als in eerdere jaren voelt 2% zich vaak onveilig. In 2012 ervaart men minder fysieke (25%) en sociale overlast (10%) dan in de vier jaren ervoor.

Groei van aandeel koopwoningen stagneert; aantal gedwongen verkopen nog laag

Het aandeel eigenaar-bewoners is na 2009 voor het eerst sinds decennia niet meer toegenomen en bleef bijna 60%. De vraag naar huurwoningen is sterker gegroeid dan de vraag naar koopwoningen. Binnen Europa is Nederland onderscheidend als een land van rijtjeshuizen. Het aandeel mensen in een rijtjeshuis (inclusief twee onder één kap) was in 2011 ruim 61% van de Nederlandse bevolking tegen ruim 23% gemiddeld in de EU landen. Het gemiddelde aandeel van de kosten van wonen in het inkomen (de woonquote) is de afgelopen drie jaar licht gestegen, zowel bij eigenaar-bewoners als bij huurders. Nog steeds heeft wie nog maar kort in de woning woont, over het algemeen een hogere woonquote. Door de crisis stijgt het aantal gedwongen verkopen, maar het aantal is nog altijd laag. Bij huishoudens met een nationale hypotheekgarantie ligt dit nu op 0,33% per jaar. In 2013 gaat het naar verwachting om 4500 huishoudens. De prijsdaling op de koopmarkt bedroeg circa 20% sinds de crisis in 2008. Ongeveer 20% van de eigenaar-bewoners zou bij verkoop verlies moeten nemen. Van de 1,1 miljoen huishoudens met een gezinlid met matige of ernstige lichamelijke beperkingen woont bijna de helft in een schijnbaar ongeschikte woning. Toch wil twee derde van hen beslist niet verhuizen. Deze verhoudingen waren tien jaar geleden hetzelfde.

Persoonlijk geluk is hoog in Nederland

85% van de Nederlanders is gelukkig of zeer gelukkig. We geven het leven een 7,8 als rapportcijfer. In de afgelopen tien jaar is de levenstevredenheid iets toegenomen, maar sinds 2008 is het niveau stabiel. Mensen in een kwetsbare positie zijn het minst tevreden met hun leven. Mensen met een laag opleidingsniveau zijn in 2012 minder tevreden met hun leven dan in 2002. In vergelijking met andere Europese landen is de kwaliteit van leven in Nederland hoog. De houdbaarheid van de huidige kwaliteit van leven voor toekomstige generaties is echter niet vanzelfsprekend.

Onzekerheid gevolgen voor kwetsbare groepen van decentralisaties in het sociale domein

Ongeveer 7% van de Nederlandse bevolking zal direct geraakt worden door de voorgenomen decentralisaties van AWBZ, jeugdzorg en werk en participatie. De doelgroepen van deze regelingen bestaan uit burgers met sociale, gezondheids- of financiële problemen en zij bevinden zich in een kwetsbare maatschappelijke situatie. Belangrijk risico is dat er verschillen in kwaliteit en niveau van voorzieningen tussen de gemeenten kunnen ontstaan. Indien de uitvoering van de gedecentraliseerde taken door de gemeentes sterk gaat verschillen, dreigen er nieuwe scheidslijnen in de samenleving te ontstaan. Alertheid is geboden voor een te groot beleidsoptimisme over wat lokale overheden aankunnen en wat met zelfredzaamheid kan worden opgelost.

SCP-publicatie 2013/30, *De Sociale Staat van Nederland 2013*, Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau, december 2013, ISBN 978 90 377 0685 7, prijs € 35,-. De publicatie is verkrijgbaar bij de (internet-)boekhandel of te bestellen via de website: www.scp.nl

Voor meer informatie: SCP: Rob Bijl, tel.: 070 - 340 7141, e-mail: r.bijl@scp.nl.
Voor algemene informatie : Irma Schenk, persvoorlichter, tel. 070 - 340 5605, e-mail : i.schenk@scp.nl